

॥ ऋग्वेदः । अष्टमं मण्डलम् । रङ्गनाथविरचिता ध्वनिदीपिका ॥

१

१-२ प्रगाथो (घौरः) काण्वः, ३-२९ मेधातिथि-मेध्यातिथी काण्वौ, ३०-३३ प्लायोगिरासङ्गः, ३४
आङ्गिरसी शाश्वती ऋषिका । इन्द्रः, ३०-३४ आसङ्गः । १-४ प्रगाथः (विषमा बृहती समा सतोबृहती),
५-३२ बृहती, ३३-३४ त्रिष्टुप्

मा चिदुन्यद्वि शंसत सखायो मा रिषण्यत । इन्द्रमितस्तौता वृषणं सचा सुते मुहुःकथा च शंसत ॥

८.००१.०१

अन्यत्- इतरत् । मा । वि- विशेषेण रागयुक्तेन मनसा । शंसत- प्रशंसां कुरुत । सखायः- हे
सुहृदः । मा । रिषण्यत- हिंसां कुरुत । वृषणम्- वर्षकम् । इन्द्रम्- परमेश्वरम् । इत्- एव । सुते-
रसे निष्पन्ने । सचा- संयुक्ताः सन्तः । स्तोत- स्तुत । मुहुः- पुनः पुनः । उक्था- उक्तानि । च ।
शंसत- वदत ॥१॥

अवक्रक्षिणं वृषभं यथाजुरं गां न चर्षणीसहम् । विद्वेषणं संवननोभयंकरं मंहिष्ठमुभयाविनम् ॥ ८.००१.०२

अवक्रक्षिणम्- अवकर्षणशीलम् । वृषभम्- सेत्तारम् । अजुरम्- जरारहितम् । चर्षणीसहम्-
शत्रुविभावुकम् । गाम्- वृषभम् । न- इव स्थितम् । विद्वेषणम्- द्वेषरहितम् । संवनना-
सम्भजनीयम् । उभयङ्करम्- ऐहिकामुष्मिककरम् । मंहिष्ठम्- अतिशयेन दातारम् । उभयाविधम्-
अभ्युदयनिःश्रेयसकरमिन्द्रं स्तुहि ॥२॥

यच्चिद्धि त्वा जना इमे नाना हवन्त ऊतये । अस्माकं ब्रह्मेदमिन्द्र भूतु तेऽहा विश्वा च वर्धनम् ॥

८.००१.०३

यत्- यथा । त्वा- त्वाम् । इमे- एते । नाना- नानाविधाः । जनाः । ऊतये- वृद्धये । हवन्ते-
आह्वयन्ति । तथा । इन्द्र- परमेश्वर । इन्द्रो वृष्टिजनकशक्तिराधिभौतिके । आध्यात्मिके तु

विषयवासनानामीशितृत्वदेवता । अस्माकम्- नः । इदम्- अयम् । ब्रह्म- मन्त्रः । विश्वा अहा-
सर्वेषु दिनेषु । च । ते- तव । वर्धनम्- वर्धकः । भूतु- भवतु ॥३॥

वि तर्तूर्यन्ते मघवन्विपश्चितोऽर्यो विपो जनानाम् । उप क्रमस्व पुरुरूपमा भर वाजं नेदिष्ठमूतये ॥

८.००१.०४

मघवन्- इन्द्र । जनानाम्- विशाम् । विपः- कम्पकाः । अर्यः- आर्यशीलाः । विपश्चितः- ज्ञानिनः ।
वि- विशेषेण । तर्तूर्यन्ते- अन्तरायानतिक्रामन्ति । उप क्रमस्व । पुरुरूपम्- बहुरूपम् । नेदिष्ठम्-
अन्तिकतमम् । वाजम्- अन्नम् । ऊतये- रक्षायै । आ भर- आहर ॥४॥

महे चन त्वामद्रिवः परा शुल्काय देयाम् । न सहस्राय नायुताय वज्रिवो न शताय शतामघ ॥ ८.००१.०५

अद्रिवः- जडप्रतीकमेघेशनशील । शतामघ- शतक्रतो । वज्रिवः- वज्रपाणे । त्वाम् । महे- महते ।

शुल्काय च । चन परा देयाम्- न विक्रीणानि । न सहस्राय नायुताय न शताय विक्रीणानि ॥५॥

वस्यौ इन्द्रासि मे पितुरुत भ्रातुरभुञ्जतः । माता च मे छदयथः समा वसो वसुत्वनाय राधसे ॥ ८.००१.०६

इन्द्र- परमेश्वर । पितुः- जनकात् । मे- मम । वस्यान् - अधिकः । असि- भवसि । अभुञ्जतः-

अरक्षकात् । मे- मम । भ्रातुः- सोदरात् । वस्यान् असि । मे- मम । माता- जननी । च । त्वं च ।

समा- समानौ । वसो- शरण्य । वस निवासे । वसुत्वनाय- चित्तवृत्तिस्तम्भकर्यै । राधसे- संसिद्धयै ।

छदयथः- मां पूजितं कुरुथ इति सायणः ॥६॥

क्वेयथ क्वेदसि पुरुत्रा चिद्धि ते मनः । अलर्षि युध्म खजकृत्पुरंदर प्र गायत्रा अगासिषुः ॥ ८.००१.०७

क्वेयथ- क्व गतवान् । क्वेदसि- इदानीं कुत्र भवसि । पुरुत्रा- बहुदेशेषु । हि- खलु । ते- तव ।

मनः- चित्तम् । युध्म- योद्धः । खजकृत्- युद्धस्य कर्तः । अलर्षि- आगच्छ । पुरन्दर-

बन्धविदारयितः । त्वाम् । गायत्राः- गानकुशलाः । प्र- प्रकर्षेण । अगासिषुः- गायन्ति ॥७॥

प्रास्मै गायत्रमर्चत वावातुर्यः पुरंदरः । याभिः काण्वस्योप बहिरासदं यासद्वज्री भिनत्पुरः ॥ ८.००१.०८

याभिः- याभी ऋग्भिः । वज्री- वज्रपाणिः । काण्वस्य- मन्त्रविदः । कण शब्दार्थे । बर्हिः- दर्भासनं चित्तासनं वा । उप आसदम्- उपवेष्टुम् । यासत्- आगच्छेत् । याभिः । पुरः- बन्धनानि । भिनत्- अभिनत् । तासु । गायत्रं साम । यः । वावातुः- सम्भजनशीलाय । पुरन्दरः- बन्धनविदारको भवति । अस्मै- एतस्मा इन्द्राय । प्र अर्चत- प्रगायत ॥८॥

ये ते सन्ति दशग्विनः शतिनो ये सहस्रिणः । अश्वासो ये ते वृषणो रघुद्रुवस्तेभिर्नस्तूयमा गहि ॥

८.००१.०९

ये । दशग्विनः- दशयोजनगामिनः । शतिनः सहस्रिणः- अनन्ताः । वृषणः- वर्षकाः । अश्वासः- प्राणतुरगाः । सन्ति- भवन्ति । ते । रघुद्रुवः- लघुगामिनः । तेभिः- तैः । नः- अस्मान् । तूयम्- क्षिप्रम् । आ गहि- आगच्छ ॥९॥

आ त्वद्य सबर्दुघा हुवे गायत्रवेपसम् । इन्द्रं धेनुं सुदुघामन्यामिषमुरुधारामरंकृतम् ॥ ८.००१.१०

अद्य- इदानीम् । सबर्दुघाम्- अमृतदोहिनीम् । गायत्रवेपसम्- सामगानकम्पिनीम् । इन्द्रं धेनुम्- इन्द्राख्यगाम् । सुदुघाम्- सुष्ठु दोहनीयाम् । अन्याम्- इतराम् । उरुधाराम्- प्रभूतधाराम् । अरङ्कृतम्- सुमण्डिताम् । इषम्- काम्यां वृष्टिमिन्द्राख्याम् । हुवे- आह्वयामि । इन्द्रस्य चिद्रश्मिरूपत्वं मूलशक्तिधारारूपत्वमप्यत्रोक्तम् ॥१०॥

यत्तुदत्सूर एतशं वङ्क वातस्य पर्णिना । वहत्कुत्समार्जुनेयं शतक्रतुः त्सरद्वन्धर्वमस्तृतम् ॥ ८.००१.११

यत्- यदा । सूरः- सूर्यः । एतशम्- गतिशीलम् । इण् गतौ । तुदत्- अव्यथयत् । तदा । यौ । वङ्क- वक्रगामिनौ । वातस्य पर्णिना- प्राणतुरगौ भवतस्ताभ्याम् । आर्जुनेयम्- शुभ्रम् । कुत्सम्- कर्मशीलम् । शतक्रतुः- अनन्तप्रज्ञ इन्द्रः । वहत्- आवहत् । अस्तृतम्- अहिंस्यम् । गन्धर्व- गवां रश्मीनां धारकं सूर्यम् । त्सरत्- असरत् ॥११॥

य ऋते चिदभिषिषः पुरा जत्रुभ्य आतृदः । संघाता संधिं मघवा पुरुवसुरिष्कर्ता विहुतं पुनः ॥ ८.००१.१२

यः । अभिश्रिषः- अभिश्लेषणात् सन्धानद्रव्यात् । ते । जत्रुभ्यः- ग्रीवाभ्यः । आतृदः- आतर्दनात्
आ रुधिरनिःस्रवणात् । पुरा- पूर्वम् । सन्धिम्- सन्धातव्यम् । सन्धाता- संयोजयिता । मघवा- स
इन्द्रः । पुरूवसुः- प्रभूतसम्पद्धान् । विहुतम्- कुटिलस्य । पुनः । इष्कर्ता- संस्कर्ता भवति ॥१२॥

मा भूम निष्ट्या इवेन्द्र त्वदरणा इव । वनानि न प्रजहितान्यद्रिवो दुरोषासो अमन्महि ॥ ८.००१.१३

अद्रिवः- वज्रपाणे । इन्द्र । निष्ट्याइव- हीनाः । त्वदरणाइव- त्वयि अरममाणाः । मा । भूम-
भवेम । प्रजहितानि- वियुक्तानि । वनानि- अरण्यानि । न- इव । मा भूम । दुरोषसः- दग्धुमशक्ताः ।
अगन्महि- त्वत्सन्निधानं गच्छेम ॥१३॥

अमन्महीदनाशवोऽनुग्रासश्च वृत्रहन् । सकृत्सु ते महता शूर राधसा ऽनु स्तोमं मुदीमहि ॥ ८.००१.१४

वृत्रहन्- आवरणबाधक । शूर- समर्थ । अनाशवः- मन्दं मन्दम् । अनुग्रासः- विधेयाः । अमन्महि-
स्तुमः । महता- महत्या । राधसा- संसिद्ध्या । सकृत्- एकवारम् । ते- तुभ्यम् । स्तोमम्- मन्त्रम् ।
अनु मुदीमहि- अनुमोदेमहि । अनुब्रवामेत्यर्थः ॥१४॥

यदि स्तोमं मम श्रवदस्माकमिन्द्रमिन्दवः । तिरः पवित्रं ससृवांसं आशवो मन्दन्तु तुग्रावृधः ॥

८.००१.१५

यदि । मम- मे । स्तोमम्- मन्त्रम् । श्रवत्- इन्द्रः शृणुयात् । तर्हि । अस्माकम्- नः । इन्दवः-
क्लेदनशीला हृदयस्पर्शिनो रसाः । पवित्रम्- शोधकं रसोपलब्धिस्थानं पात्रं प्रतीकम् । तिरः-
अतिक्रम्य । ससृवांसः- सरन्तः । आशवः- क्षिप्राः । तुग्रावृधः- रश्मिना वर्धमानाः । इन्द्रम्-
परमेश्वरम् । मन्दन्तु- तोषयन्तु ॥१५॥

आ त्वं सधस्तुतिं वावातुः सख्युरा गहि । उपस्तुतिर्मघोनां प्र त्वावत्वधा ते वशिम सुष्टुतिम् ॥

८.००१.१६

अद्य- इदानीम् । ववातुः- स्तोतुः । सख्युः- मित्रस्य । सधस्तुतिम्- सह क्रियमाणां स्तुतिम् । आ
गहि- आगच्छ । मघोनाम्- हव्यवताम् । उपस्तुतिः । त्वा- त्वाम् । प्र- प्रकर्षेण । अवतु- गच्छतु ।
अध- अथ । ते- तव । सुस्तुतिम्- शोभनस्तवम् । वश्मि- कामये ॥१६॥

सोता हि सोममद्रिभिरेमैनमप्सु धावत । गव्या वस्त्रेव वासयन्त इन्नरो निर्धुक्षन्वक्षणाभ्यः ॥ ८.००१.१७
अद्रिभिः- स्थैर्योपलक्षितग्रावभिः । सोत- रसं निष्पादयत । एनम्- एतम् । अप्सु-
मूलशक्तिधारासु । आ धावत । गव्या- रश्मीन् । वस्त्रेव- वासांसीव । वासयन्तः- बिभ्रतः । नरः-
नेतारः । वक्षणाभ्यः- नदीभ्यः । निर्धुक्षन्- उदकं दुहन्ति ॥१७॥

अध ज्मो अध वा दिवो बृहतो रोचनादधि । अया वर्धस्व तन्वा गिरा ममा जाता सुक्रतो पृण ॥ ८.००१.१८
अध- अधुना । ज्मः- भूम्याः । दिवः- द्युलोकात् । बृहतः- महतः । रोचनात्- अन्तरिक्षात् । अधि ।
अया- अनेन । तन्वा- देहेन । वर्धस्व । मम- मे । गिरा- वाचा । वर्धस्व । सुक्रतो- शोभनसङ्कल्प ।
जाता- जातानि भूतानि । आ पृण- आपूरय ॥१८॥

इन्द्राय सु मदिन्तमं सोमं सोता वरेण्यम् । शक्र एणं पीपयद्विश्वया धिया हिन्वानं न वाजयुम् ॥ ८.००१.१९
इन्द्राय- ईशनाधिदैवताय । सु- सुष्ठु । मदिन्तमम्- अतिशयेन हर्षदम् । वरेण्यम्- श्रेष्ठम् । सोमम्-
रसम् । सोत- निष्पादयत । शक्रः- शक्तिमानिन्द्रः । एनम्- इमं रसम् । विश्वया- विश्वहितया ।
धिया । हिन्वानम्- प्रेरितम् । न- च । वाजयुम्- सद्गतिकामम् । वज गतौ । पीपयत्-
अवर्धयत् ॥१९॥

मा त्वा सोमस्य गल्दया सदा याचन्नहं गिरा । भूर्णि मृगं न सर्वनेषु चुक्रुधं क ईशानं न याचिषत् ॥

८.००१.२०

सोमस्य- रसस्य । गल्दया- आस्त्रावणेनेति सायणः । गिरा- वाचा । सदा- सततम् । अहम् ।
याचन्- प्रार्थयन् । भूर्णि- भर्तारम् । मृगम्- सिंहम् । न- इव । सवनेषु- सम्भजनेषु । त्वा- त्वाम् ।
मा । चुक्रुधम्- क्रोधयानि । कः । ईशानम्- ईश्वरं त्वाम् । न । याचिषत्- याचते ॥२०॥

मदेनेषितं मदमुग्रमुग्रेण शवसा । विश्वेषां तरुतारं मदच्युतं मदे हि ष्मा ददाति नः ॥ ८.००१.२१
मदेन- हर्षेण तृप्त्या वा । इषितम्- प्रेरितम् । उग्रेण- उद्गूर्णेन । शवसा- बलेन । उग्रम्- उद्गूर्णम् ।
मदम्- तर्पकं रसम् । अनुभूय । विश्वेषाम्- सर्वेषाम् । तरुतारम्- तारकम् । मदच्युतम्- हर्षस्त्रावकं
पुत्रम् । मदे- स्वसोमानुभवे निमित्ते सति । नः- अस्मभ्यम् । ददाति- यच्छति । हि ष्म-
खलु ॥२१॥

शेवारि वार्या पुरु देवो मर्ताय दाशुषे । स सुन्वते च स्तुवते च रासते विश्वगूर्तो अरिष्टुतः ॥ ८.००१.२२
विश्वगूर्तः- सर्वकर्मसु उद्यतः । अरिष्टुतः- आर्यस्तुतः । शेवारे- सर्वसुखकरे यज्ञे । सः । देवः-
द्योतनशील इन्द्रः । सुन्वते- रसनिष्पादकाय । च । स्तुवते- स्तोत्रे । च । दाशुषे- दात्रे । मर्ताय-
मर्त्याय । पुरु- प्रभूतानि । वार्या- श्रेष्ठानि । रासते- यच्छति ॥२२॥

एन्द्र याहि मत्स्व चित्रेण देव राधसा । सरो न प्रास्युदरं सपीतिभिरा सोमेभिरु स्फिरम् ॥ ८.००१.२३
देव- द्योतनशील । इन्द्र- परमेश्वर । चित्रेण- असाधारण्या । राधसा- संसिद्ध्या । आ याहि-
आगच्छ । मत्स्व- तृप्तो भव । सपीतिभिः- सह पीयमानैर्मरुद्भिः प्राणविशेषैः । सरः- सरोवरम् ।
न- इव । उदरम्- जठरमित्याधिभौतिके । जठरोपलक्षितहृदयमित्याध्यात्मिके । सीदन् वनस्य जठरे
पुनानः, भीमस्य वृष्णो जठरादभिष्वसो दिवे दिवे सहुरिः स्तन्नबाधित इत्यादिषु मन्त्रेषु जठरशब्दस्य
मध्यभाग इति लक्षणया सारः स्वरूपं हृदयमिति वार्थः । हूयमानः- अस्माभिराहृतः । सोमेभिः-
रसैः । उरु- विस्तृतम् । स्फिरम्- वृद्धम् । आ प्रासि- आपूरय ॥२३॥

आ त्वा सहस्रमा शतं युक्ता रथे हिरण्यये । ब्रह्मयुजो हरय इन्द्र केशिनो वहन्तु सोमपीतये ॥ ८.००१.२४

इन्द्र। त्वा- त्वाम्। सहस्रं शतम्- अनन्ताः। केशिनः। युक्ताः- नियमिताः। ब्रह्मयुजः-
मन्त्रयोगाः। हरयः- प्राणाश्वाः। हिरण्यये- ज्योतिष्मति। रथे- लक्ष्यप्रापकरंहणप्रतीकरथे। रथी
ऋतस्य नो भवेति श्रुतेः ऋतं रथः। सोमपीतये- रसानुभूतये। आ वहन्तु- प्रापयन्तु ॥२४॥

आ त्वा रथे हिरण्यये हरी मयूरशेष्या। शितिपृष्ठा वहतां मध्वो अन्धसो विवक्षणस्य पीतये ॥ ८.००१.२५
हिरण्यये- सुवर्णमये। रथे- वाहने लक्ष्यप्रापकरंहणप्रतीके। मयूरशेष्या- मयूरवर्णशेषयुक्तौ।
शितिपृष्ठा- शुक्लपृष्ठौ। हरी- अश्वौ प्राणप्रतीकौ। विवक्षणस्य- वोढव्यस्य। मध्वः- मधुरस्य।
अन्धसः- रसस्य। पीतये- अनुभूतये। त्वा- त्वाम्। आ वहताम्- प्रापयताम् ॥२५॥

पिबा त्वशस्य गिर्वणः सुतस्य पूर्वपा इव। परिष्कृतस्य रसिन इयमासुतिश्चारुर्मदाय पत्यते ॥ ८.००१.२६
गिर्वणः- गीर्भिः सम्भजनीय। पूर्वपाइव- वायुरिव। अस्य- एतम्। सुतस्य- रसम्। पिब-
अनुभव। परिष्कृतस्य- संस्कृतस्य। रसिनः- सोमस्य। इयम्- एषा। आसुतिः- निष्पत्तिः।
चारुः- कल्याणी। मदाय- तर्पणाय। पत्यते- सरति ॥२६॥

य एको अस्ति दंसना महौ उग्रो अभि व्रतैः। गमत्स शिप्री न स योषदा गमद्धवं न परि वर्जति ॥

८.००१.२७

यः। एकः- असहायः। दंसना- कर्मणा दर्शनेन वा। महान्- महात्मा। अस्ति- भवति। व्रतैः-
धर्मैः। उग्रः- तीक्ष्णः। सः- असौ। शिप्री- हनुमान्। गमत्- आगच्छतु। सः। न। योषत्-
अस्मत्तः पृथग्भवतु। आ गमत्- आगच्छतु। हवम्- अस्मदाह्वानम्। न। परि वर्जति-
परित्यजति ॥२७॥

त्वं पुरं चरिष्वं वधैः शुष्णस्य सं पिणक्। त्वं भा अनु चरो अघं द्विता यदिन्द्र हव्यो भुवः ॥ ८.००१.२८

त्वम् । शुष्णस्य- शोषकस्य । चरिष्णवम्- चरणशीलम् । पुरम्- बन्धनम् । वधैः- प्रहरणैः । सम्-
सम्यक् । पिणक्- अचूर्णयः । त्वम् । भाः- भासमानः । अनु चरः- अन्वगच्छः । इन्द्र । द्विता-
अभ्युदयनिःश्रेयसपैः । हव्यः- साहाय्यायाहूतः । भुवः- अभवः ॥२८॥

मम त्वा सूर उदिते मम मध्यंदिने दिवः । मम प्रपित्वे अपिशर्वरे वसुवा स्तोमासो अवृत्सत ॥ ८.००१.२९
सूरे- सूर्ये । उदिते । दिवः मध्यंदिने- मध्याह्ने । अपिशर्वरे- रात्रौ । प्रपित्वे- प्राप्तायाम् । मम- मे ।
स्तोमासः- मन्त्राः । त्वा- त्वाम् । वसो- शरण्य । अवृत्सत- आवर्तयन्ति ॥२९॥

स्तुहि स्तुहीदेते घां ते मंहिष्ठासो मघोनाम् । निन्दिताश्वः प्रपथी परमज्या मघस्य मेध्यातिथे ॥ ८.००१.३०
मेध्यातिथे- मेधाहर्तिथे । ते- अमी । एते- इमे । मघोनाम्- धनवतां मध्ये । मंहिष्ठासः- अतिशयेन
दातारः । तेषां मध्ये श्रेष्ठ इन्द्रः । निन्दिताश्वः- तिरस्कृताश्ववेगः । अश्वादपि क्षिप्रगामीति भावः ।
मघस्य प्रपथी- सम्पदां प्रकर्षमार्गः । परमज्याः- परमायुधः । तं स्तुहि- तस्य स्तोत्रं कुरु ॥३०॥

आ यदश्वान्वनन्वतः श्रद्धयाहं रथे रुहम् । उत वामस्य वसुनश्चिकेतति यो अस्ति याद्वः पशुः ॥

८.००१.३१

यत्- यदा । वनन्वतः- सम्भजनशीलान् । अश्वान्- प्राणतुरगान् । अहम् । श्रद्धया- आदरेण । रथे-
लक्ष्यप्रापकरंहणप्रतीके वाहने । रथी ऋतस्य नो भवेति श्रुतेः ऋतं रथः । आ रुहम् । तदा । यः ।
याद्वः - याज्ञिकः । पशुः- सूक्ष्मदर्शी भवति सः । पश्यतीति पशुरिति यास्कः । वामस्य- कल्याणम् ।
वसुनः- धनम् । चिकेतति- प्रजानाति ॥३१॥

य ऋज्रा मह्यं मामहे सह त्वचा हिरण्यया । एष विश्वान्यभ्यस्तु सौभगासङ्गस्य स्वनद्रथः ॥ ८.००१.३२
यः । ऋज्रा- गतिशीलाः सम्पदः । हिरण्यया त्वचा सह- सुवर्णास्तरणवतीः । मामहे- अयच्छत् ।
एषः- सोयम् । आसङ्गस्य- असक्तस्य । स्वनद्रथः- शब्दायमानरथः । लक्ष्यप्रापकरंहणप्रतीकः ।

रथी ऋतस्य नो भवेति श्रुतेः ऋतं रथः । विश्वानि- सर्वाणि । सौभागानि- सौभाग्यानि । अभ्यस्तु-
अभितो भवतु ॥३२॥

अध प्लायोगिरति दासदन्यानासङ्गो अग्ने दशभिः सहस्रैः ।

अघोक्षणो दश मह्यं रुशन्तो नळा इव सरसो निरतिष्ठन् ॥ ८.००१.३३

अग्ने । अध- अपि च । प्लायोगिः- प्रयुक्तः । आसङ्गः- दीयमानधनेष्वसक्तः । दशभिः सहस्रैः-
अनन्तैर्धनैः । अन्यान्- इतरान् । अति- अतिक्रम्य । दासत्- अयच्छत् । अध- अपि च । उक्षणः-
गावः । दश- प्रभूताः । रुशन्तः- दीप्ताः । मह्यम्- मे । सरसः- सरोवरात् । नळा इव-
सरोजास्तृणविशेषा इव । निः- निर्गत्य । अतिष्ठन् ॥३३॥

अन्वस्य स्थूरं ददृशे पुरस्तादनस्थ ऊरुरवरम्बमाणः ।

शश्वती नार्यभिचक्ष्याह सुभद्रमर्य भोजनं बिभर्षि ॥ ८.००१.३४

दानस्य फलमाह । अस्य- एतस्य । पुरस्तात् । स्थूरम्- स्थूलम् । अनस्थः- अस्थिरहितम् । उरुः-
विस्तीर्णम् । अवरम्बमाणः- अवाङ्मुखं लम्बमानम् । पुंव्यञ्जनम् । अनुदृश्यते । शश्वती- प्रवृद्धा
हृष्टा । नारी- योषित् । अभिचक्ष्य- दृष्ट्वा । आह- अवदत् । अर्य- हे आर्य । सुभद्रम्- क्षेमकरम् ।
भोजनम्- भोगसाधनम् । बिभर्षि- धारयसीति । दानस्य फलं पुंस्त्ववृद्धिरित्यर्थः ॥३४॥

Dr.